

ASPECTE PROBLEMATICE PRIVIND CONTABILIZAREA CREDITELOR ÎN BANCII

PROBLEMATIC ASPECTS REGARDING THE ACCOUNTING OF LOANS IN THE
BANKING SECTOR

Georgeta MELNIC

Academia de Studii Economice din Moldova

E-mail: melnic.georgeta@ase.md

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-3876-5394>

Abstract. This article addresses the main challenges encountered in the accounting of loans within the banking sector of the Republic of Moldova, in the context of harmonization with International Financial Reporting Standards (IFRS 9), National Accounting Standards (NAS), and the prudential regulations issued by the National Bank of Moldova (NBM). The analysis highlights inconsistencies in the recognition, measurement, provisioning, and reporting of loans and proposes solutions for aligning accounting practices with both prudential and international requirements.

Keywords: banking accounting, IFRS 9, NAS, NBM, provisioning, bank loans, financial reporting

JEL Classifications: M40, M41

Introducere

Contabilizarea corectă a creditelor este esențială pentru asigurarea transparenței și relevanței situațiilor financiare ale instituțiilor bancare. În Republica Moldova, băncile sunt supuse unui cadru normativ dual: pe de o parte, implementarea IFRS 9 aduce standarde internaționale moderne de evaluare a riscului de credit, iar pe de altă parte, reglementările BNM impun cerințe prudențiale naționale specifice. Această dualitate generează o serie de provocări practice, atât la nivel de contabilitate, cât și de guvernare internă.

În această articol, autorul își propune să examineze în mod sistematic principalele disfuncționalități și neconformități care apar în practica contabilă a instituțiilor bancare din Republica Moldova în ceea ce privește evidența, recunoașterea, evaluarea și raportarea creditelor. Problemele prezentate rezultă din discrepanțele dintre cerințele multiple ale Standardelor Naționale de Contabilitate (SNC), Standardelor Internaționale de Raportare Financiară (IFRS 9) și reglementările prudențiale emise de Banca Națională a Moldovei (BNM).

Descrierea detaliată a acestor probleme evidențiază punctele critice din fluxul contabil și oferă contextul necesar pentru formularea unor soluții relevante și aplicabile în secțiunile ulterioare ale articolului. Analiza se bazează pe observații din practică, rapoarte de audit, inspecții ale BNM și studii de caz din sectorul bancar moldovenesc. Deci, principalele probleme identificate în practica contabilă a instituțiilor bancare din Republica Moldova în ceea ce privește evidența, recunoașterea, evaluarea și raportarea creditelor vor fi desfășurate în continuare.

1. Neconcordanțe în recunoașterea inițială a creditelor.

În multe cazuri, băncile din Republica Moldova recunosc creditele la valoarea nominală în momentul acordării, fără a aplica metoda dobânzii efective, așa cum este cerut de standardul IFRS 9. Această practică derivă, de regulă, din constrângeri tehnologice, lipsa integrării dintre sistemele de gestiune și cele contabile sau din necunoașterea completă a cerințelor metodologice internaționale.

Metoda dobânzii efective presupune actualizarea fluxurilor de numerar estimate asociate creditului (inclusiv taxe, comisioane și alte costuri tranzacționale) pe întreaga durată de viață a activului financiar. Aplicarea acestei metode asigură o reflectare mai fidelă a valorii economice reale a activului și a venitului aferent.

Neglijarea acestei cerințe poate conduce la: (i) supraestimarea veniturilor din dobânzi în perioadele inițiale; (ii) denaturarea valorii contabile a activului în bilanț; (iii) dificultăți în aplicarea corectă a

testelor de depreciere ulterioare. De asemenea, există implicații asupra indicatorilor de performanță financiară și asupra calculelor privind provizioanele pentru pierderi așteptate.

Este recomandat ca băncile să implementeze în sistemele lor contabile algoritmi de calcul al dobânzii efective, să adapteze politicile contabile interne în conformitate cu IFRS 9 și să asigure formarea continuă a personalului responsabil de recunoașterea și evaluarea activelor financiare.

2. Diferențe între provizionarea IFRS 9 și cea impusă de BNM.

Provizioanele calculate conform IFRS 9 (bazate pe pierderi așteptate) diferă substanțial de cele stabilite de regulamentele prudențiale BNM, ceea ce impune evidență dublă și tratament diferențiat în raportări.

Una dintre cele mai semnificative provocări în contabilizarea creditelor o constituie aplicarea simultană a două regimuri distincte de provizionare: modelul bazat pe pierderi de credit așteptate (ECL) conform IFRS 9 și cerințele prudențiale impuse de BNM privind constituirea provizioanelor în funcție de clasificarea creditelor.

Modelul IFRS 9 se bazează pe o abordare anticipativă, în care pierderile din depreciere sunt recunoscute pe baza probabilității de nerambursare viitoare. Astfel, activele financiare sunt clasificate în trei etape:

1. expuneri cu risc scăzut;
2. expuneri cu o deteriorare semnificativă a calității creditului;
3. expuneri neperformante.

Provizioanele sunt ajustate dinamic, în funcție de evoluția riscului de credit și a factorilor macroeconomici.

În schimb, Regulamentul BNM prevede o metodologie fixă, cu clasificarea creditelor în funcție de întârzierile la plată și alți indicatori obiectivi sau subiectivi. Provizioanele se constituie în procente fixe din valoarea expunerii, în funcție de categoria de clasificare (standard, monitorizate, substandard, dubioase sau compromise).

Această dualitate generează diferențe semnificative în valoarea provizioanelor înregistrate în scopuri financiare vs. reglementare. Mai mult, instituțiile bancare trebuie să mențină evidență contabilă paralelă și să elaboreze politici clare pentru reconcilierea celor două cadre de raportare. Lipsa de aliniere poate conduce la confuzii în interpretarea situațiilor financiare, dificultăți în audit și în raportările către autorități.

Este necesară dezvoltarea unui cadru intern robust, cu metodologii integrate de evaluare a riscului de credit, precum și adaptarea sistemelor IT pentru a permite calculul automat al provizioanelor conform ambelor regimuri. De asemenea, personalul financiar trebuie instruit să înțeleagă și să aplice diferențele conceptuale și tehnice dintre IFRS 9 și cerințele BNM.

3. Recunoașterea veniturilor din dobânzi neîncasate.

Unele instituții continuă să recunoască dobânzile aferente creditelor neperformante drept venituri, deși reglementările BNM impun suspendarea recunoașterii pentru creditele clasificate substandard sau mai slab.

Un aspect critic în contabilizarea creditelor îl reprezintă tratamentul contabil al dobânzilor aferente creditelor neperformante. Conform reglementărilor emise de Banca Națională a Moldovei (BNM), în special în Regulamentul privind clasificarea activelor și angajamentelor condiționale, instituțiile financiare sunt obligate să suspende recunoașterea în venituri a dobânzilor aferente creditelor care sunt clasificate în categoriile "substandard", "dubioase" sau "compromise".

Cu toate acestea, în practică, unele bănci continuă să înregistreze dobânzile calculate aferente acestor credite drept venituri curente, fără a face distincție între dobânzile încasate efectiv și cele doar contabilizate. Această practică generează riscuri semnificative de raportare eronată a performanței financiare. Veniturile sunt supradimensionate, ceea ce poate duce la o imagine distorsionată asupra profitabilității instituției. În același timp, există implicații asupra calculului indicatorilor de performanță (ROA, ROE) și a indicatorilor prudențiali, precum rata de acoperire a pierderilor.

De asemenea, o astfel de abordare contravine și principiilor IFRS 9, care impune, în cazul creditelor din etapa 3 (neperformante), suspendarea recunoașterii veniturilor din dobânzi, cu excepția celor

efectiv încasate. În plus, capitalizarea dobânzilor restante (inclusiv în cadrul restructurărilor) fără o justificare economică riguroasă poate accentua denaturarea valorii contabile a activului.

Ca măsură de corecție, băncile ar trebui să implementeze un sistem contabil dual pentru dobânzi: unul care reflectă calculul teoretic al dobânzilor (util în analiza fluxurilor viitoare), și altul care recunoaște doar veniturile încasate efectiv. În paralel, este necesară consolidarea cadrului intern de control care să prevină recunoașterea eronată a veniturilor, însoțită de formare continuă a personalului implicat în procesul de raportare financiară și contabilă.

4. Tratarea superficială a restructurărilor de credite.

Restructurările sunt uneori tratate ca indicatori pozitivi, fără a evalua deteriorarea reală a calității creditului, contrar principiilor din IFRS 9 și cerințelor BNM.

Restructurarea creditelor reprezintă o practică comună în sectorul bancar, utilizată în scopul sprijinirii debitorilor care întâmpină dificultăți temporare în rambursarea obligațiilor. Cu toate acestea, tratarea restructurărilor într-o manieră superficială poate genera riscuri semnificative pentru corectitudinea evidenței contabile și a raportării financiare.

În mod eronat, unele instituții bancare interpretează restructurarea ca pe un semn de îmbunătățire a situației financiare a clientului, reclasificând expunerea în categorii mai favorabile fără o analiză riguroasă a capacității de plată pe termen lung. În realitate, conform IFRS 9, restructurarea unui credit constituie un indiciu clar de deteriorare semnificativă a riscului de credit, ceea ce necesită reclasificarea activului în etapa 2 sau chiar 3 și ajustarea corespunzătoare a provizioanelor.

Totodată, Regulamentul BNM privind clasificarea activelor impune băncilor să reevalueze expunerile restructurate cu prudență, considerând riscul sporit de nerambursare. Ignorarea acestor cerințe poate duce la:

- Subprovizionare sistematică;
- Supraestimarea calității portofoliului de credite;
- Denaturarea indicatorilor prudențiali și a performanței financiare.

Pentru a preveni aceste efecte, băncile trebuie să dezvolte politici interne clare care să includă:

- Definirea criteriilor stricte de eligibilitate pentru restructurare;
- Analiza detaliată a cauzelor dificultăților financiare ale clientului;
- Teste de "significant modification" în conformitate cu IFRS 9;
- Monitorizarea post-restructurare și menținerea în etapa 2/3 pe o perioadă minimă de observație ("probation period").

În concluzie, restructurarea nu trebuie privită ca un instrument contabil pentru "curățarea" bilanțului, ci ca o procedură delicată care implică riscuri și care necesită o abordare prudentă, transparentă și documentată atât din perspectiva contabilă, cât și din cea prudențială.

5. Lipsa testării individuale pentru depreciere.

Testarea pentru depreciere se face în bloc (colectiv), chiar și pentru expuneri semnificative, ceea ce afectează relevanța provizioanelor constituite.

Un aspect esențial al evaluării riscului de credit în conformitate cu IFRS 9 este testarea individuală a expunerilor semnificative pentru identificarea pierderilor din depreciere. În practică, multe instituții financiare din Republica Moldova aplică în mod generalizat modelul de provizionare colectivă, inclusiv pentru creditele cu solduri mari sau pentru cele care prezintă semnale evidente de deteriorare. Această abordare contravine principiilor IFRS 9, care impune ca evaluarea individuală să fie aplicată în cazul activelor financiare care depășesc un anumit prag de semnificație sau care sunt afectate de factori specifici de risc. În lipsa acestei analize individuale, pot apărea următoarele riscuri:

- Subprovizionarea expunerilor cu risc ridicat;
- Omisiunea semnalelor timpurii de deteriorare a calității creditului;
- Nerespectarea principiului de reprezentare fidelă a situației financiare.

De asemenea, abordarea colectivă exclusivă reduce capacitatea instituției de a anticipa pierderile reale, întrucât modelele statistice utilizate nu reflectă particularitățile fiecărui client sau contract. În consecință, estimările de pierderi pot fi fie supraevaluate, fie subevaluate, afectând semnificativ calitatea raportării financiare.

Pentru a remedia această problemă, este recomandat ca instituțiile bancare să stabilească:

- Praguri cuantificabile pentru aplicarea evaluării individuale (ex. >500.000 MDL);
- Criterii calitative suplimentare pentru selectarea expunerilor ce necesită analiză individuală (ex. restructurări, întârzieri repetate, sectoare economice vulnerabile);
- Proceduri standardizate de testare individuală, incluzând analiza fluxurilor de numerar, garanțiilor și istoricului de plată.

În plus, băncile trebuie să documenteze riguros procesul decizional privind clasificarea și provizionarea acestor expuneri, astfel încât rezultatele evaluării să fie trasabile și auditate corespunzător.

6. Probleme legate de reevaluarea creditelor în valută.

Diferențele de curs valutar nu sunt întotdeauna corect reflectate, iar reevaluările periodice lipsesc sau sunt întârziate.

Contabilizarea corectă a creditelor denominate în valută străină presupune respectarea cerințelor privind reevaluarea periodică la cursul de schimb oficial al Băncii Naționale a Moldovei (BNM). În practică, unele instituții bancare nu efectuează reevaluările la final de lună sau le realizează cu întârzieri, ceea ce duce la denaturarea valorii contabile a activelor și pasivelor în valută.

Conform SNC 11 și IFRS, toate activele și pasivele monetare exprimate în valută trebuie reevaluate la cursul de schimb valutar de la data bilanțului. Diferențele de curs valutar rezultate trebuie recunoscute imediat în contul de profit și pierdere, reflectând impactul fluctuațiilor valutare asupra poziției financiare a instituției.

Problemele identificate includ:

- Omiterea reevaluării lunare pentru creditele în valută, în special cele pe termen lung;
- Înregistrarea diferențelor de curs doar la încasarea ratelor, ceea ce contravine cerințelor contabile;
- Lipsa unui sistem automatizat care să ajusteze soldurile la cursul de schimb corect.

Aceste neconformități pot conduce la:

- Subestimarea sau supraestimarea veniturilor și cheltuielilor financiare;
- Denaturarea valorii reale a portofoliului de credite;
- Raportări incorecte către BNM și alte autorități de reglementare.

Pentru a remedia aceste probleme, instituțiile bancare trebuie să:

- Asigure reevaluarea lunară automată a tuturor creditelor în valută;
- Întocmească politici contabile clare privind tratarea diferențelor de curs;
- Integreze proceduri de control intern care să prevină omisiunea reevaluărilor;
- Instruiească personalul în aplicarea corectă a reglementărilor contabile aferente operațiunilor valutare.

Respectarea acestor principii este esențială pentru a oferi o imagine fidelă a poziției financiare a băncii și pentru a reduce riscurile de neconformitate cu standardele contabile și reglementările prudentiale.

Concluzii

Contabilizarea creditelor în sectorul bancar moldovenesc rămâne un domeniu complex, marcat de multiple cerințe reglementare și standarde contabile. Armonizarea corectă între IFRS 9, SNC și reglementările BNM necesită atât adaptări tehnice cât și eforturi organizaționale. Prin consolidarea cadrului de control intern și aplicarea riguroasă a principiilor contabile, băncile pot asigura o raportare fidelă și transparentă a riscului de credit.

În rezultatul analizei situației existente în domeniu, autorul consideră oportune următoarele recomandări și soluții practice:

1. Implementarea sistemului dual de evidență: pentru reconcilierea cerințelor IFRS 9 și BNM
2. Automatizarea procesului de clasificare: folosind criterii clare de evaluare a riscului
3. Separarea contabilă a dobânzilor calculate de cele încasate
4. Analiza individuală a creditelor semnificative (>500.000 MDL)
5. Formarea periodică a contabililor și auditorilor interni
6. Audit intern tematic pe provizionare și clasificare trimestrial.

Bibliografie

1. IFRS 9 – *Financial Instruments*, IASB. Disponibil: <https://www.ifrs.org/issued-standards/list-of-standards/ifrs-9-financial-instruments/>
2. Legea contabilității și raportării financiare nr. 287/2017. Disponibil: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=122578&lang=ro
3. Regulamentul BNM cu privire la clasificarea activelor și angajamentelor condiționale (aplicabil 2023). Disponibil: <https://bnm.md/ro/content/regulamentul-cu-privire-la-clasificarea-activelor-si-angajamentelor-conditionale>
4. Standardele Naționale de Contabilitate (SNC). Disponibil: <https://www.mf.gov.md/ro/legislation/contabilitate/standarde>
5. Raportul anual al BNM privind stabilitatea financiară. Disponibil: <https://bnm.md/ro/content/raportul-asupra-stabilitatii-financiare>